

LA RENAXENSA,

PERIÓDICH DE LITERATURA, CIENCIAS Y ARTS

SURT LOS DIAS 1 Y 15 DE CADA MES.

Preus de Suscripció.	Redacció y Administració.	Reclams.
Tres mesos. 6 Rals.		Los suscriptors, per ratlla. . 1½ Ral
Al estranger, tres mesos. . 9 »		Los no suscriptors, per id. . 1 »
Un número sol. 1 »	Carrer de Ripoll, n.º 22, pis segon.	Passant de 10 ratllas á preus convencionals.

SUMARI.

Los buffos madrilenys : per Joseph Roca y Roca.—Lo fossar : per Francisco Maspons y Labrés.—Sisuald (Poesia): per Llorens de Cabanyes.—Dels certámens artístichs á Grecia: per S.—L' aygua: per Fontrenat.—Las esposallas del mort: per T. de B.—Novas.

LOS BUFFOS MADRILENYS.

Ja fá algun temps que un género nomenat *buffo*, y que altre nom per cert mereixeria, vingut del estranger, invadeix las taulas de nostre teatre, lo gust del públich mal encamina, la moral mortifica, mata l' art, y fá que en lo temple de Talia la desvergonya hi regni, y los goigs sensuais s' hi despertin, pus que sols aquesta missió los *buffos* portan.

Impossible pareix que á tal punthaja pogut arribar un públich com lo nostre, tal volta 'l mes sensat, lo mes ayment l' art verdader, lo qui conserva tradicions artístichs mes respectables, y rublents tè sos anals dramátichs de noms gloriosos y d' épocas brillants.

Avuy, deixant apart los espectacles musicals, l' art dramátich no existeix á Espanya. Las primeras glorias de nostra escena ó han mort ó no surtan ja á entretenir la indiferencia d' un públich que no las sap compendre; los autors dramátichs, los qui en son front sentan la flama de la inspiracio, cuidan de tenirla ben tancada, perque debadas iria sa claror á reflectirse en las parpellas encegadas de qui solsté vista pera seguir ab delectament los passos de un descarat can-can, ó la mímica bordellenca de actors que tenen per única conciencia artística una bossa de diners: jamay haviam passat una época mes desastrosa pera l' art verdader; jamay com are una generació s' havia abarraganat fins aquest punt.

Mil voltas hem volgut buscar las veritables causas d' aquesta decadencia artística, y per lo mateix en los costums, ja que 'ls de un poble en lo teatre 's reflecteixen. ¿Ne té la culpa la civilisació, com alguns suposan? ¿Ne té la culpa 'l segle en que vivim, com alguns diuen? ¿Ne tenen la culpa los avansaments materials, los quins millorant la condició social, fan que 'ls pobles s' enmolleixin y 's donen á las delicias mes reprobadas ab frenética febre? ¿Ne té la culpa

la llibertat política que no deté aquest desbordament? A nostre entendre, no.

Anglaterra, los Estats-Units, Alemanyia y altras nacions mes avansadas que las nostras, ahont las milloras materials son mes considerables que aquí, ahont han vist naixe infinitat d' aquests genis que sino han conreat la bellesa directament, l' han feta resplandir en la lluyta que han sostingut contra la materia, doblegantla á sa voluntat y arrancantli sos segrets, no son per cert paissos en que los teatres s' hajan convertit encare, com aquí, en exposicions viventas del descaro y de la poca vergonya.

Tampoch la llibertat política pot ser causa d' aixó, quan los mes apassionats liberals d' aquí, contents estarian de tenir la que regna en los Estats-Units y l' Anglaterra,

A nostre entendre lo género *buffo* porta ben marcat lo seu origen. A l' altra part del Pirinéu s' hi aixeca un poble impressionable. L' historia seva es la de la versalitat. Avuy s' aixeca y ab las mans toca lo cel, y demá cau fins al fons dels abims; tantost trenca las cadenas que l' oprimeixen, com torna á forjárselas; lo mateix dorm en un llit de flors que en un jas de palla; guiat per las darreras impresions que reb, maleheix avuy lo que ahir proclamava ab mes entusiasme; y tant en sas brillants empresas, com en sas grandiosas caigudas, tant quan vola, com quan rastreja, no pot despéndres del carácter ab que la fatalitat volgué marcarlo.

Si l' índole d' aquest periódich permetia entrar en cert ordre de consideracions, mirariam d' explicar lo que acabam de dir, y potser arribariam á trobar que 'l poble mes patriótic del mon, que 'l poble francés, ab lo mateix encegament corra al camp de batalla, al oir lo crit de gloria, que al crit de plaher se deix posar las cadenas, rebent ab entusiasme 'l *panem et circences* de sos senyors, sens recordarse de que es esclau, ni considerar los punts de semblansa que l' acostan als romans del baix imperi. Potser dihent que l' darrer emperador de França donava sa protecció á aquesta mena d' espectacles, y fomentava 'ls balls can-caneshs que diariament se celebravan en distints punts de la nova Babilonia, s' arribaria á compendre que no es la llibertat sino 'l interés de un déspota lo que mes ha desvetllat tan immoral afició entre un poble, que de mes á mes per sa imaginació

brillant vingué á ser lo rey de la moda, y á fer cercolar sos capritxosos gustos per totas las nacions vehinas principalment, y per aquellas ahont arribar podia l'escalf de sa influencia afalagadora.

Espanya, la nació que sis anys seguits s'aixecá ab son heroisme de costum contra la invassió francesa: que escrigué ab la sanch de sos fills planas en la historia tan gloriosas com lo Bruch, Bailen, Talavera, Saragoça y Girona; que rebujá sempre abigual é indómata energia una conquesta que 's feya ab las armas á las mans, noble y generosa després de la batalla, jamay ensuperbida per la victoria, á França 's rendí en la lluyta pacífica de las arts y de las ciencias, sos costums polítichs prengué de bon grat, en literatura l'escat del romanticisme fins aquí brillejá ab la mateixa forsa que en la patria de Victor Hugo, y 'ls avansaments materials aumentaren en nostre país ab los del vehí. Malhauradament pera nosaltres no saberem pendre lo bó y rebujar lo dolent, y bèn tost lo que 's feya per conveniencia, esdevingué que fou fet per sistema; la moda també aquí arribá, l'esperit de nacionalitat decaigué de tal manera que nostres avis ab prou feynas per los nous costums que 'ns hem fet nostres, podrian regoneixens: seguirem las alsadas de nostres vehins y no saberem detenir-nos en las caygudas. Véus' aquí 'l mal; véus' aquí la font d'hont ha nascut lo riu enterbolit, que eixint de mare, ha embrutat nostre teatre.

Los *buffos*, dits madrilenys, son copia fidel dels parisenchs, de aytal manera que las obras en París estrenadas, forman lo, en son género, mes notable, que en llur repertori tenen los *buffos* d'aquí. Com si lo domini de un dèspota, que fou qui mes fomentá aytals espectacles, degué pesar també sobre nostra nació sempre lliure, sempre independent! Com si las lleys de la moda tinguessen que igualar ab la versàtil nació francesa, la ferma nació espanyola, y ab ella nostra sempre aymada terra, esta fera Catalunya que si may ha rebut un jou, ha sigut quan lluytant ab forsas superiors, ha perdut tota sa fibra material; jamay doblegant á ell son coll ni ab afalach, ni ab indigne gratcient!

Que lo género *buffo*, es fill del càlcul de un dèspota; ho diu mes que la circumstancia de que era consentida en un país, en que 'l poder personal podia sens grans treballs destruirlo, sa propia naturalesa. S'ha dit per alguns què axis com la pintura permet l'exageració, y sens móures del objecte, ja que no de las reglas del art, pot produhir caricaturas llam-pagants y fins dignes de passar á la immortalitat, en l'art dramátich hi cab també aquesta mateixa exageració, y es de son domini 'l caricaturisar personatjes, costums é institucions. Exacte es la comparansa, encare que 'l caràcter de l'un y de l'altre art sian del tot diferents. La pintura obra sobre la vista y son efecte es directe é immediat, en tant que una obra dramática té de tenir certa estensió y sos efectes no son simultàneos, sino que están subjectes á aquesta mateixa estensió que l'hi es escencial. Per ço las obras *buffas*, encare que tinguessen un pensament, que obehissen á algun objecte, decaurian si no anessin acompanyadas de certs accessoris que casi bèn han vingut á ser la part principal de las mateixas, com son: la pintura escenógrafa, los trajos mes ó

menys capritxosos, regularment richs, la música, lo ball y junt ab ell las pantorrillas de las balladoras, que es sens dupte, y per mes que nos doném vergonya de dirho, lo principal alicient de la part mes numerosa del públich que corra ab afany á veure consemblants espectacles.

Caricaturas perfectas en aquest cas y dintre de las condicions dramáticas, de las exigencias del art, solzament podan produhir las genis com Molière y altres, que no tenen necessitat ni d'aquests accessoris pera sostenirlas dignament, ni de prodigar pera aconseguir son objecte la mangra y altrás colors ordinaris y vulgars, de que abusan tant, los que al ferho abusan també de la inconsciencia de un públich poch ilustrat en lo fons, encare que de formas molt llustrosas, y contribueixen á la mort de l'art, á que 's tanqui l'escola dels bons costums, y á que 'l geni verdader morí de necessitat y ab ell morin sas bonas inspiracions. ¿Qué hauria sigut Calderon de la Barca, Lope de Vega, Alarcon, Tirso, Moratin, y tants altres genis dramátichs, en temps com los que a través-sém y ab públichs com los que van als *buffos*?

Hem dit avans que 'l género *buffo*, era fill, y ho indicava per sa propia naturalesa, del càlcul de un dèspota. Pera bèn coneixe'u, es prou examinar, si 'l fons de las obras que 's representan, es quient contra las institucions, contra las ideas que mes exitan l'esperit revolucionari de la nostra época, y 's veu que sobre ser vuyt de tota idea, de tot pensament, es tan sols una excusa pera desmoralisar ab xistes, ab ademans, ab balls mes ó menys des-cocats al poble que 'ls contempla, desmoralisació que adorm l'esperit, enmolleix y debilita las forsas, y ¿qué mes que aixó pot proposarse qui sobre un poble vulga dominarhi?

Per ço nosaltres, aymants de l'art verdader, fomentadors dels bons costums, entussiasas per la bellesa, y que creyém entendre la missió d'aquesta vergonya, que se 'n diu *buffos*, si compreném que en una còrt com Madrit pujan fer, lo que vulgarment se 'n diu farrolla, no 'ns sucseheix lo mateix per lo que respecta á Barcelona, esta noble ciutat que viu de son treball, y que s'embelleix ab las bellesas que produheix ab son giny sens ajuda de ningú. Que una cort corrompuda y vaga tinga sos vicis, es mes que natural; que una ciutat lliure y treballadora com la nostra 'ls adopti, es cosa que no 's explica, es cosa que no pot admétre.

Nostra germana Valencia, 'ns ha donat l'exemple; los *buffos madrilenys* se n'han anat d'allí sense diners ni dinadas; no fém de manera que pujan aquí rescabalar-se ab la nostra ignorancia, de la que ells mateixos sens dupte se 'n riurían, porque imaginar-se no pot que de bona fé fassan lo treball de *payassos* que cada nit s'impossan, sino convensuts de que las ocasions tenen que aprofitarse.

Empero si la ocació fá á l'home, no hi ha cap dupte que l'home fá las ocasions, y ha arribat l'hora de que 'l públich barceloní sápigas ser tot un home.

J. ROCA Y ROCA.

LO FOSSAR.

Romanins y espigols havian ja fet sa florida y lo fullam de la tardor encatífava tota la terra. Allà, al cim d' un turonet, dominant tota la plana, un xiprer n' estenia sa funerària ombra, al costat mateix de la iglesia, y jo cada tarde anava allí, en mitg dels morts a fer memoria de la vida.

Era un cap al tart quan s' ohiren veus solemnes que poquet a poch acostantse anavan. Aprés s' obrí la porta y dos fossers deixaren a terra una caixa y ab tot dalit comensaren a cavar un sot, un xich mes enllanet d' ahont jo era. Dos noys tendres com duas poncellas de primera brotada, damunt la dona que aquelles pots enclohian, sanglotant de pena, se tiraren, y aquella, la que tantas llàgrimas havia llen-sadas per los trossos del seu mateix cor, la que per ells havia estat tota vida, era allí inermes, ab ulis frets y closos, sens que 'ls pogués consolar ni tan sisquerra sentirlos. ¡ Ah ! com se trenca l' ànima davant de tanta pena !... Los fossers finiren sa tasca a tot dolor estranys, agafaren la caixa, tiraren terra al seu dessobre, una ma amiga y compasiva s' endugué als noyets y tot restá altre volta en quietut y pau, com en santa pau y quietut allí sota 'ls soterrats hi jahuen.

¡ Espill de la vida, rahó avasalladora que tot ho vols entendre, confessa ta impotencia pera penetrar lo que vuyt pams de terra remoguda t' ofereixen ! Jo 'm vaig acostar al clot y ab tot lo dolor de la meua ànima, dexí anar duas llàgrimas per la vida jove y tendre qu' aquell dia era arreballada. La terra encara era molla y l' arrelam anava d' assí d' allà cercant ferne novament estreta abraçada a sas antigues glevas ; ne vaig agafar un grapat y llensantla pe 'l entorn : — Ves, li vaig dir, escampat, y digas als d' allí baix que s' alegran, que sentin sols un poch ta farum porque 't conequin. Y mentres aixó parlava, nasqué en la remoguda terra una flor, fosca y trista com negre y trist es lo cor dels que allí hi deixan a qui mes ayman, que per tot arreu deixava caure llàgrimas, mes ab tal munió, que no pareixia sino la font, per ahont vessa la immensitat de dolor, que a cada instant en lo mon ne brolla. Y las llàgrimas feren un bassal en lo clot mal cubert encara y en mitg la nit serena, que brilljava s' hi reflectiren las estrellas com si alló fós un altre cel brillant, ¡ tant cert es que 'l just qu' en la terra acaba ab Deu ne naix !

Y una ànima aquell dia a Deu muntava ; una sola paràula de la omnipotent boca havia feta la sentència. Per aixó de tot lo fossar n' eixiren llums a milers, com a milers eran los cossos dels que hi jeyan, y tots plegats juntantse ab las estrellas, rodejaren a la flor y en boya transparent y blanca y magestuosa ab tants de monts vivents com a baix y a dalt brillavan cambiantla de colors l' anaren pujant cap amunt, sempre mes brillant y mes esplendent en mitg d' olorosas escencias y angelichs cants que de tot arreu s' ohian : era alló una plenitut de gloria comparable sols ab la que 's deu gossar davant la santa presència del qui a tot lo del mon ne dona vida. Pera res

mancarhi, fins m' aparegué veurehi los dos noyets, ab sas mans plegadetas tot sonrient, mirant al cel, com si en ell hi vegessin a sa mare.

Jo n' era tot content, porque veyia la misericordia de Deu y que las llàgrimas poden salvar las nostras ànimas, mes poch me durá la alegria, pus que la fosca com lo mal sempre amatenta, plena d' enveja y tota encoratjada se llensá cap amunt com si volgués encalsar a la esplendent gracia ; sort qu' aqueixa s' entengué ab espiral pera que res hi pogués la fosca, obrint aixís per aquella infinitat lo camí per ahont cercar l' home la divina gracia. Llavoras la foscó vensuda, veyent que res hi podia foragitá de son si una horrosaserpent que ajuntant son cap ab la qua encerclá tot l' espay deixant anar per sas escatas enfellonidas totas las malvestats y vicis que la terra cria y emplená tota la terra.

Dins aquell cercle de ferro, per lo qual som tancats en aqueix mon, tot lo dolent hi feya surada ; la encesa rabia, l' ira, l' orgull, l' enveja y tots los sentiments malefichs fentse guerra ells ab ells y no cabenthi, corrian desalelats per la bigarrada pell, sens may trobarne la fi, ni lloch de reposada, vertich espantós del que no n' eixian mes que udols horribles. La sanch ne brollava, los dessenganys ab sarcásticas riallas anavan arreballant totas las ilusions y esperansas, la miseria anava fent cada vegada mes trossos de sas espellifadas robas, la fam y la peste clavavan llurs enverinadas urpias ahont millor las hi plàvia y la mort d' assí d' allà anava esgrimant sa segadora dálla sens may pararne. Sols allí ahont tocava, s' aturava un xich aquella espantosa cridoria de tan horrible tomba y hi havia un poch de calma. Lo mon dels morts es lo mon de la eternitat y davant la fossa cau la superbiosa testa. Es massa terrible la misteriosa justicia y lo dolor massa greu pera que no s' oblidi tot y no 's demani mes que misericordia. Per aixó lo fossar es la escala de Jacob ab que uneix Deu lo mon ab las celestials alturas y las llàgrimas en ell llen-sadas cap al cel ne pujan pera pregar per nostras ànimas, y per aquella infinitat vé la remisió de nostras culpas. Sols es lloch de perdó. — Així en santa pau en ell hi jahuen los qui en la terra mes enemichs ne foren y res hi poden los odis y venjansas, lo tot just nat ab lo de testa blanca, qui sempre tingué alegria ab qui per ayuonar sols tingué lo angoixa, qui ni tan sols se va coneixe y qui ni quasi entengué la nostra parla ; que allí sols hi regna un únich pensament, que a tots nos fa germans y es lo del sant amor a Deu ; y aquella mateixa llosa que un dia 'l qui jau a sota ab sas llàgrimas va regarne, aquella mateixa rebrá las llàgrimas de tota una familia entera. ¡ Oh, com commou la ànima ! allí las generacions se coneixen y allí hi trobaré altre volta a mos volguts pares, ¡ Sant lloch de descans ahont tot s' oblida, ahont sols regna l' amor, la tranquilat y ditxa ! Per aixó mentres en lo mon no s' entenian y la fosca tot ho omplenava, allí s' veyia la llum eterna, esplendent gracia del cel baxada y 's respirava una tranquilat y pau qu' omplia l' ànima.

Llavoras, tota la llàstima que havia tingut per la pobre mare que no podia veure mes a sos fills y per los dos noyets tendres rebrots de primavera, se 'm va convertir en dolsa alegria, porque vaig pensar

que si be quedavan sols en aqueix mon, tenian un lloch pera comunicar-se ab son Deu y Criador y una mare en ell, que may deixaria de pregar per los mateixos, perque vaig pensar que al menys hi havia un lloch de descans y justícia, un lloch ahont pogué borrar nostras culpas y trobar per nosaltres y pe'ls qui mes ayment una gloria perdurable y eterna.

FRANCISCO MASPONS Y LABRÓS.

SISUALD.

(POESIA MENCIONADA EN LOS JOCHS FLORALS DEL ANY 1870)

Açí oireu la gesta—del valerós
Sisuald de La Granada—per bon recort.
Así veureu de vida—plens y de foch
Héroes de la vellúria—que ja son morts;
Açí, segons històries,—trobareu cóm
Hu fo per ses proeses—feudal senyor
Perdent son senyorío—sa vida y tot
Alló que mes aymava—en aquest mon.
Jo tém que ma oferina—us semble molt
Y après que lo que diga—us semble poch;
Perdó al jotglar que canta—si canta roneh,
La gesta açí 's comensa—si us plau, perdó.

Al centre de la marca—del Panadés
En torn del que s' allunya—horisont bell
Del Montserrat les crestes—y del Montseny,
Hi ha un turó de roques—sobre argilench
Que n' es de baixes tápies—viu fonament.
Per sobre les teulades—guayta un castell
Les ones geltrunenques—dalt al seré,
Que alsat fo per los moros—lo segle deu.
Mentres lo rey regnava—compte Sunyer,
Lo bisbe 'N Guillerano—que ja era vell
941 Vingué de Barcelona—la guerra á fer
Pero, segons los llibres—del antich temps
Morí soldat ab glória—que oblit segueix.
Sa mitra pren Vuilara,—sa espasa pren
Y acampa en La Granada—al puesto seu
Lo mes briós exércit—de forts valents,
Que açó aquí en Catalunya—es no dir res.
Alayre penó aixeca—qu' hi ha la creu
Y jura per sa vida—la santa lley;
Ab cerimonia juran—los cavallers
Y en terra s' agenolla—tota la gent.
Entona un cant lo bisbe—y 'ls beneheix:
—Desperta, via ferro—cridan—á ells—
Y volan les sagetes—de tots los vents.
Ja cercan tots voltantlo—lo gran castell
Y prenen devantera—los destralers;
De dalt la barbacana—tiran furients
De cantelludes peyres—y oli bullent;
Afora molts ne cauhen—de sanch coberts
Adintre colps se senten,—suspírs, renechs
Que 'l noble pit avivan—dels combatents.
Cinch voltes assaltaren—la sexta arreu,
Mahometana no temen—ir al infern.
La blanca mitja lluna—sobre l' blau cel
S' amaga avergonyida—qu' allí en lo erm
Ja fuig Atarf lo moro—cavalg' al pel
De un ruch ó mala cosa—perdut lo fre,
Que sols ne pensa 'l moro—salvar la pell.
A La Granada 's tomba—may mes tornés!
Qué mira á La Granada?—N' Atarf deixem
Perdentse dins la boyra.—Qui n' es aquell

Vestit de bona mall'a—y un drach al elm,
En una ma la massa,—l' altra la creu
Qu' escala de la torre—l' alta paret?
—En Sisuald! tuits claman,—bon cavaller,
Esclau n' es de sa nina—y de son Deu
Mes lliure per, sa pátrie—y per son dret—
Quant faust lo crit llansava—dalt del castell
De; llibertat! la terra—un salt va fer,
Y cimbellat cobria—penó de creu
La blanca mitja lluna—sobre 'l blau cel.
De sanch, la roca viva,—que corregué,
Tenyida tota n' era—de fresch vermell;
Per dintre bé semblava—lo castell pres
De runa y carn humana—fossar rublert.
Les nines dins les cases—los nins y vells
Pregavan y ploravan—entre gemechs;
Qui hi té un germá ó son pare,—qui un fill ó net,
Lo espós ó aymant defora—tal volta hi té;
En terra s' arrosega,—la vista al cel,
La cara s' esgarrapa—y los cabells:
—Ay mare! vull morir-me.—Filla: Deu meu!
—Deixeu la pobre nina—morir ab éll.
—La vida, filla meua,—sols Deu la té,
Demánaho à la Verge—del bon remey.
—Ohiu, ohiu com claman—«Sisuald es»
Si es mort vull, mare meua,—morir ab éll.—

La gesta rematada—para 'l soroll
De ferres, llantos, ressos;—baixa la pols.
Lo bisbe enton' al temple,—per temple 'l bosch,
Un cántich d' alabansa,—respon lo cher;
Los aussellets ja cantan,—ja surt lo sol,
Burgesos ab aixada—surten al tros
Y ovelles hi pasturan—ja los pastors.
A En Sisuald; Vuilara,—castell li dó
942 En féudo, digne premi—de son esforç.
Sa nina es granadina,—angelissó
De Deu! no n' hi ha com ella—en tot lo mon:
Pastora moreneta—als raigs del sol,
De la lluna n' es blanca—al resplandor,
Ab morada faldilla—y fluix gipó,
Axí y ses miradetes—que fletxes son
De Morería fetes,—ferí lo cor
D' En Sisuald qu' anava—á cassa un jorn
De garsa blanquinegra—sent éll garsó,
Camí de la Pineda—en los Pujols.
Feya ella un feix de llenya—per ferne foch:
—Salut, gentil pastora:—seré ditzós
Que 'm digas hont se troba—per' qui una fout?
—Veniu á la riera—oh, mon senyor!
Los moros ne trobaren—una 'qui prop.—
Y 'l feix á la faldeta—dient açó
Maná 'l sota d' un álber—blanch y frondós
Sos ulls y dues galtes—tenyint de foch.
En Sisuald que n' era—de ferm y fort,
Cobart y fluix semblava—en la ocasió
Seguint á la pastora—tornantse groch
Los signes no mentí—en—dellur amor;
Molt prompte es est assumpto—de vida ó mort,
Si es vida me l' ofega—un mar de goig.
Ab ese' á la vesprada—del felís jorn
Tornavan dret á casa—tristos abdós
Y un bés torná lo eco,—bés ardorós
Que l' ánima s' emporta.—Desde llavors
A la mateixa hora—y al mateix lloch
Cada jorn se deixavan—y un bés per jorn
Lligava ab la nineta—lo cassador.

Jo prou vos compataria—lo misteriós
Orígen de la nina—que lat son cor
De sanch reyal, criada—per uns pastors,

Mes massa allargariam—la relació;
Qui atenga y no s' adormi—ja farà prou.
Quí vol un altra gesta?—quí un' altra 'n vol?

—Si esperas, pobre nina,—al cassador
Que baixi a la riera—com cada jorn
Tot dret dessota l' álber—dés los Pujols,
Tórnat a La Granada—la llenya al coll,
No fassas tart y corre—que 'l sol se pon
De núvols ab calçada—y fondos trous.
Ja arnfan les falsies—com a llavors
Semblant de pedregada—lo vent de prop
Portá plaga de moros—conqueridors.
Camina avall la Serra,—fora del bosch,
Quant a la Creu ne sias—ab devoció
Deman' a Deu que 't fassa—arrancà 'l plor,
Que de sa ma no deixi—al victoriós
Castell de La Granada—ja que de tots
986 Se 'n feu en Catalunya—amo Almarzor,
Llevat lo de Moncada —y Cervelló,
Y ab sis dies de siti—prengué, heróich,
La heróica Barcelona—perque en un xoch
Desbaratá lo compte—Borrell (Ramon)
Y als seus quant al encontre—li exiren pochs.
Entens, oh pobre nina,—confús soroll?
Será de branques d' arbre—que 'l vent les mou.
Camina, pobre Lária!—no tingas por;
No mires en darrera—que 'l sol es post
Y prega a Deu que 't fassa—arrancà 'l plor.—
Se ohí una veu qu' eixia—dintre del bosch.

Haveu may vist lo núvol—descarregant
En ratlla dreta y llarga—dessobre 'l pla
Com vé y s' acosta, acosta—y brilla 'l llamp
Y la ramó murmura—sempre mes clar
Y 'ls aussetlets s' ajocan—ab feredat?
Espantades les nines—haveu vist may
Llurs trenes descenyides,—mantells volants
Com tancan les finestres—y los portals
Y los vellets tremolan—llagimejant
Pél dany que 'n fá 'l defora—lo temporal?
Açí mateix venien—dalt de cavall,
A peu també 'n venien—ab llanses y archs,
Lluents alfanges, masses—vint mil pèl baix
(No 's llitg la xifra) adictes—al Alcorá.
1003 Se sap mes que vingueren—sí, de la part
De Tarragona al altra—del Montserrat,
Que 'l rastre que dexaren—feya plorar:
La terra ab llurs petjades—trigá set anys
A darne que tarrossos—escalivats.
Les cases les cremavan—y a cada pas
Ab gumies degollavan—als cristians:
Lo nombre fa la forsa,—dirán demá.
Ja arriuan de L' Argila—al cap de dalt
A tir com de bassetja—del roquissar.
Un vada prompte avisa:—Son daturats=
Y paran ja les tendes,—qui beu, qui jau.
Brugit hi ha a la plassa:—Qu'és que farán?
Ramada de cucals—sobre sembrat.—
Lo camp deixen dos moros,—armes deixant,
Abillan sòls marlota—y capellar.
—Quí puja amunt les roques?—Moros de pau.
Sabríau de Na Laria—fernos lo jas
Ahont se trobaria—ara ó mes tart?
—De aquí se n' es anada,—ahont; quí sap!
Potser que a cementiri—sia demá
La hermosa orfaneta—qu' ens demanau.
—Missatges som d' estrotlo—donchs a les mans
Del carlà d' eixa terra—En Sisuald.—
S'esperan. La resposta—és fa esperar.

—Que avuy no s' obren portes—sino ab destrat.
—Que abans que no s' endresse—corria la sanch.
Abillan sòls marlota—y capellar.
—Ques tire a la finestra—del escalam:—
Ja l' obren, tiran, tancan,—ja s' acabat.
En Sisuald lo rotlló—desenrotllant
Al peu llitg de la lletra:—«Senyor feudal
Del lloch de La Granada.—Gran cristià:
Volgau que clar us parle—y catalá.
Sabreu qu' afalagava—no hi ha molts anys
La nina mes hermosa—de mos estats;
Per nom havia Laria,—nobl' es sa sanch.
No penseu que n' estiga—enamorat
Sino que adés me trobo—del pla açí baix
Ab molta gent de sobras—per arrasar
Lo vostre senyorío—ab xichs y grans,
De sobras vull probaros—mon cor lleal:
Si dintre dues hores,—dotse serán,
Na Laria ja per forsa—ó de bon grat
Fins a L' Argila a salvo—me feu portar
Prometo, ab ma paraula—trencada may,
Passarme a vos y ferme—jo cristià;
Ab mí sempre mes foreu—senyor feudal
Y jo y los meus ne foren—vostres esclaus»
Llegint açó ab vergonya—no sap quin sant
De rompre 'l rotlló atura—en dos cents talls,
Y acaba la lectura:—«Vostres esclaus,
Mes si lo escrit no 's cumple—escrit està:
Passat lo poble sia—á foch y a sanch
Y és clave en una pica—lo vostre cap.
Les dues hores corren.—Que Alá vos guart
De caurer en les grapes—del moro Atarf.»
Lo pergami comensa—à trossejar:
—Aqueil que la por fassa—es un cobart,
Que vinga y que les armes—sian iguals
Lo hu després del altre—los mes lloats
Allí en tórneigs y canyes—surtian al camp
Y veurem a les hores—qui 's té y qui cau.
Açó son verlandines—per fer plorar
Nines esparidides—pèls mauritans.—
Los dos moros s' en tornan—roques avall.
Acud Na Laria:—Vesten,—fuitg, mon aymat,
Jo seguiré tos passos—fins a finir;
Son mólt, ab tants de moros—no lluytarás.
—Recordat que, contesta,—som catalá
Y jur' en La Granada—morir matant.—
Arranca un plor Na Laria,—un plor que plany,
Tirada n' es en braços—de son aymat;
Ningú no vé l' acorre;—es un treball.
Vejeu donchs si podria—En Sisuald
Tantost de aquesta gesta—prevaricar.

Dotshores no senyala—lo firmament
A mitja nit de fosca—y de mal temps.
Lo llamp quant serpenteja,—al clar de cel
Encar' al mon li mostra—dalt del castell
Sagrat penó que acaba—ab una creu.
Tabals retronan fora,—venen pèl dret,
Ressona 'l tro com carro—d' Assot de Deu.
Ja 'l núvol descarrega,—deixará res:
Aqueil tallant ne porta—eix tió encés,
Ja son a ca' Na Laria,—buscanla bé!
Ja fuma la teulada—del Oiyer.
Ja cavan de la torre—los fonaments:
Per un forat qu' en terra—li han obert
Lo moro Atarf hi entra—com un serpent
Al cau ficar se puga—en lo desert.
De un corredor endintre—pass' al castell
Espasa en ma, que ara—es molt valent
Y, en braços d' una morta—hi ha un cavaller
Quí al bell instant que 'l mira—li don' un bés.

Reula un pas lo moro—y reconeix
 Na Laria quis desperta—N' Atarf present:
 —La fembra no us reclamo—que no 'm serveix
 Vinch per la vostra vida—ó mon castell.—
 Lo carlà 's treu la espasa—y 's posa l' elm
 Donantli per resposta—un colp tant sech
 Que d' altra no n'hi manca—per anà 'l cel.
 Torvat lo moro y cego—de sanch cobert
 Afina una estocada—que 'l pot valer;
 Na Laria que ho contempla—llans' un xisclet
 Posantse avant del ferre—que la fereix
 Y en Sisuald ne queda—ferit també:
 Dos colps no mes caygeren—de cossos tres.
 Lo moro Atarf ja fina—y queda lletg.
 En Sisuald a Laria—que morta n' es
 L' abraça y sobre d' ella—té llarch panteix;
 Ab pena aqueixos foren—sos mots derrers:
 —Compte de Barcelona—Ramon Borrell:
 Molt tart á mon socorro—l' esprit te veu,
 Mes vinch á acompanyarte—de 'l Panadés
 A perseguir los moros—fins al Urgell
 Hont fugen ta presència,—l' esprit los veu.—
 Y abraçat ab sa nina—lo panteix pert
 Y queda de sa espasa—besant la creu.
 La runa que 'ls soterra—dintre 'l castell
 No desfá pas la rampa—del bés etern.

Vuy dia sòls ne resta—del antiquó
 A coses y á persones—lo bon recort.
 Les peyres que s' aguantan—del ruínós
 Castell de La Granada,—no 'n son pas, no,
 (Llevat que siga un porxo—envers lo nort)
 Que Aeci, de aquells bisbes—un successor,
 La torre ab peyres velles—pujá de nou
 Y aqueixes que s' aguantan—d' aquelles son.
 Passanthi per lo porxo—ó corredor
 Que rónech se conserva—envers lo nort,
 En vespres que llampega—envers mitjorn
 Veureu N' Atarf lo moro—(lo som vist jo)
 Pasar com fumarada—terrible, fosch
 De zels perque ab Na Laria 'N—Sisuald dorm,
 Ni éll ni 'ls nats no poden—saber ahont.
 La gesta açí s' acaba;—som estat ronch.
 Quí vol un' altra gesta?—Ningú no'n vol.
 Vilanova y Geltrú, 1870.

LLORENS DE CABANYES.

Segurament que no desagradará als nostres lectors, conexe, per la erudició que respira y curiositats que s' hi relatan, lo següent fragment d' un estudi de Mr. Beulé, titulat; *Du principe des expositions*, publicat en lo volum XXX de la acreditada *Revue des Deux Mondes*, corresponent á l' any 1860. Lo titularém, *Dels certámens artístichs á Grecia*, com altre no sia son objecte que 'l de provar la eczistencia d' estos en la patria predilecta de la civilisació antiga, y l' esplendor, que ab gran profit de las arts bellas, aconseguiren.

DELS CERTÁMENS ARTÍSTICHS Á GRECIA.

Solen los moderns atribuhirse sense mes ni mes tots los invents, oblidant que trenta segles los han

precedit, y que hi ha hagut ans d' ara civilisacions tant avansadas, tant refinadas, que han produhit no tant solzament fruyts esplendits, sino plahers que qui sap si may mes la humanitat podrà sentir. En tractant d' arts, sobretot, es quan hauriam d' esse mes modestos, perque la antiguitat al llegarnos tantas obras mestras com hem perdut, nos ha dexat ben pocas idees novas per descobrir. Axis es com molta gent que ensalsan las nostras solemnes esposicions, ne volen tota la gloria pels temps d' ara, y altres en cambi que las condemnan compartexen lo matex error, pus es en nom de la antiguitat que las condemnan. « Los Grechs, diuhen, no conexian ni certamens, ni museus. Lo que toca á ells no treballavan per no res, ni sens cap objecte. Llurs quadros ó llurs estátuas tenian ja un lloch predestinat per ocupar » Mes si es veritat qui axis era en molts dels cassos, no ho es menys tambe, que 'ls Grechs han fet esposicions com nosaltres. Llur eczemple servirá per rebaxarnos l'orgull, si d' haver inventat esta costum se'ns ne fa un merit, y si se'ns ne fa un carrech, per absoldrens.

Haig de provarmas aseveracions; los fets son poch; los poch, empero, que hi ha, son clars, y llur importancia puja de punt quan considera hom que tots los detalls sobre las arts recullits avans de la era cristiana, tots s' han perdut. Debades compongué Ictinus una obra sobre 'l Parthenon, debades Polemon descrigué en quatre llibres las maravellas de la Acrópolis d' Athenas, debades los critichs athenienses han fet catálochs sobre catálochs, de qui sols avuy los titol, s'en conservan, debades los arqueólechs alecsandrins han fet enginyosos inventaris; tots estos tresors destinats á la posteritat, tots han sigut fets á mil micas en mans de la edat mitja. Per poguer salvar alguns esboranchs de la historia del art ha calgut que Plini'l naturalista parles de quadros a proposit de colors, de estatuas á proposit de metalls ó de marbres. Quants d' artistas sense ell, no haurian pogut atenyer, la immortalitat que semblava estarlos hi promesa! Y per imperfecta que sia la compilació de Plini, á ella es precis recorre á totas horas. Las descripcions de Pausanias, los judicis de Plato, de Lucianus, de Plutarchus, no's poden entretenir en altra trama histórica que en esta, jatsia que rica brodadura semblen sobre d' una roba grosera y tot sovint espellifada. No es d' estranyar donchs, que ab fonts com aquestas, hom se trove devegadas tot perdut. Tot lo mes, surten d' en tant en tant algunas anecdotas, que cap fe merexen; no hi ha mes remey, empero, que fer com aquells jutges pacients que quan prenen declaració á un testimoni fals, fins de llurs mentidas la veritat ne trauen.

La passió dels Grechs per las colleccions data ja d' una época un bon tros llunyana. Quan los successors d' Alecsandre 's partiren entre ells l' Orient per á fundars, hi reyalmes, romangueren faels, al geni grech consagrant á las arts y á las lletras las riquesas del Egipte ó be del Asia. Poder tot ell encaminat á fer nexer desitjs insaciabls. Desitjant tornar á sentir los plahers que esperimentaren en llur patria, atraguieren á llurs corts als filosofhs, als poetes, als artistas, creant bibliotecas, pinacotecas es á dir galerias de quadros, dactyblotecas es á dir colleccions de pedras esculpidas. La de Mitridates

tenia gran anomenada; Pompejus la feu dur a Roma. Llavoras fou quan las obras d'art s'encariren fins a darsen preus al costat dels quals son no res estos que avuy tant nos asombran, Alecsandre cubria d'or los quadros de Apeles; Attalus, rey de Pergamo ne dava d'un sol 500, 000 franchs, suma que n'feya l'que menys sis de la de avuy dia. Demetrius Poliorcetes, per no assaltar la ciutat pel cantó que hi havia un quadro de Protogenes s'esposava a no apoderarse de Rodas, fent no mes que per una obra mestra lo matex que l'any 49 han fet las tropas francesas, per no malmetre l'Vaticá y 'ls grans tresors antichs de la Ciutat Eterna, Nicomedes, rey de Bithynia s'oferia als habitants de Cnida a pagarlos hi tots los deutes sili cedian la Venus de Pracsiteles y ells ho refusavan. 'S veu donchs, que no tant solzament encomanavan treballs als artistas estos princeps y 's disputavan 'ls acabats de poch, sino que ensemps feyan tots los possibles per arreballar a la Grecia sas mes antigues riquesas y adornar llurs palaus ab ellas. Lo gran Aratus, quan volia treure alguna cosa de Ptolemeu III, ja savia ben be com arreglars' ho; li trametia 'ls quadros dels vells mestres de Syciona, de Pamphilus y de Melanthus, y axó que si havem de creure a Plutarcus, era admirador y gran conexedor en arts; ay-mava empero sobre tot lo demes a sa terra, y consentia en qualsevol sacrifici per retornarli sa llibertat; ab las obras de sos pintors, Sicyona rescatava sa independencia.

Certament donchs que no es estada mes ditxosa la Grecia que la moderna Italia. Fins avans de que Roma se la fes seva, ab sas propias mans havian ja comensat a despullarse. Los artistas anavan a viure a la cort del Selencidas ó dels Ptolomeus: sos quadros passavan 'ls mars per anar a enriqueir paissos un temps barbars com de nostres temps los quadros italians han umplert los museus d'Europa. L'art, al abandonar sos diferents centres per ferse cortesá, s'es axiquit; los princeps que en llurs palaus li oferia tan gros aplech de modelo, no han fet mes que contri-buir a est axiquiment, perque la erudició ha ofegat en los pintors la inspiració com també en los poetes alecsandrins l'ha ofegada. L'horisont d'una escola local es limitat, veritat es; la fermesa empero de sas tradicions, y sa marxa de dret, sens deturarse en lo que la rodeja, son una gran condició de vida y d'originalitat, mentres que la acumulació de modelos en un museu, no servex mes que per a fomentar una ciencia esteril, per confondre los mes oposats principis y per dur de dret a l'eclecticisme; y l'eclecticisme, manacial de plahers tan vius pel criticó ó per l'aficionat, es un perill per l'art, com per las religions lo panteisme. Qüestió es esta tan ardua, que no pot ser tractada axis a corre cuyta, y per altra part, no podrá may esse resolta, perque la marxa de la civilisació te quel com d'irresistible, com la periódica inflo de las onas. Basta convenir en que 'ls Grechs com 'ls moderns, hagen d'ajuntar los monuments artistichs y ferne museus. Las matexas ciutats independentes foren precisament las que donaren l'eczeple als reys; Athenas tenia en los Propyleus una colecció de quadros, que Polemon que he citat mes amunt, la havia descrita en un tractat especial. Lo temple de Juno a Samos, lo de Diana a Efeso, tenian tambe verita-

bles galerias de quadros, que 'ls antichs, nomnavan *pinacotecas*, que tant voldir com *museus*, pres est mot en l'acceptació que se li dona avuy dia.

Veritables esposicions eran estas: 'ls Grechs empero n'feyan de mes solemnes, permanents, y que anavan, cada any mes, estenentse. ¿Es possible ni tant solzament anomenar a Delphos, l'Acrópolis d'Athenas, a Olympia, sens que hom s'hi figure tot seguit un sens fi d'obras mestras, hontacuden a pagar llur tribut totas las edats, tots los artistas? De desde 'ls comensaments del art grech, fins a sa decadencia, es a dir deu segles seguits, no pararen las generacions una darrera l'altra d'acumularhi monuments, colossos, estatuas de proporcions humanas, baxos relleus, quadros, vasos d'esquisit trevallat, ofrenas de tota mena en una paraula. Olympia, sobretot, que 'ls Grechs apel·lavan, la patria comuna, ahont acudian en determinadas épocas a oblidar llurs guerras, a celebrar festas, a aplegarse en pacífich congrés que 'l plaher presidia, Olympia era tant lo santuari del art com lo de la religió. Y no era pas sols l'atleta victoriós lo qui veyia com se li axecaban estatuas en cada olimpiada; sino que las ciutats no paravan de lluytar a qui mes podia, en munificencia. De qualsevol cosa se n'feya un pretest per un zel que las rivalitats nacionals inflamavan; una victoria, un oracle, un perill evitat, un benifet rebut, la capritxada d'un home d'estat. Tot seguit s'edicavan imatges als Deus, als héroes, als generals vencedors, als bons ciutadans, y 'ls mes habilis escultors hi esmersavan llur enginy, y ara l'un ara l'altra s'hi prodigavan, bronzes, marbres, or, ivori. Los paissos mes distants, la Sicilia l'imatex que la Grecia, volian serhi representats per llurs mes prehuadas obras. Ab obras d'art era com las colonias provaban llur parentiu ab la Grecia y com 'ls tirans de regions encara mitj bárbara volian justificar llurs pretensions a dur lo nom de Grechs. L'art s'aprofitava de tots, que os diré? fins de las ordinations disciplinarias; heus aquí un dels rasgos mes característichs de la época. Quan un atleta havia infringit los reglaments fets pels jutges dels jochs, pagava una multa. Ara bé, ¿aquestas multas los Eléans, perque las feyan servir? Era per la conservació d'algun monument? per las necessitats religiosas? Per subvenir a la hospitalitat pública? No; n'consagravan una estatua a Júpiter. Una serie de multas, transformadas axis, adornava la esplanada nomnada lo Zanés. Fácil es formarse una ideya de la munió d'estatuas que umpliren a poch a poch la ciutat olímpica. En temps de Nero 'ls Romans se n'endugueren tres mil; tantas no obstant y axó n'estaren que un segle mes tart, Pausanias, no mes que per enumerarlas axis molt de correguda, hagué de menester tot un llibre.

Per entreveure tota la belleza d'un santuari com aquell, cal reconstruir mentalment lo marvellós quadro de que sols la antiguitat ha pogut jahir. 'ls productes del art grech, no vos los heu de figurar apilotats en l'interior d'un edifici, per inmens que 'l suposeu, é illuminats per una llum desigual. S'estan a cel obert, y banyats pels raigs del sol. Tots los encontorns del sagrat recinto estan farcits d'estatuas; estan colocadas per épocas y en armoniós desorde, sia la que 's vulla llur dimensió ó la materia

de que están fetas; aquí reunidas, allí aisladas, encà sobre pedestals, enllà dessota de portichs. Las mes preciosas, com ara las d' ivori, y las pinturas, las tenen à axapluch dins dels temples ó be en l' interior dels *tresors* D' en tant en tant, d' en mitj de la verdosa boscuria s' axeca un temple tot pintat de coloraynas, un colós, una columna votiva. Aprop, aprop, hi ha l' estadi y l' hippòdrom; son quasi à tocar l' Alfèn, que ab llur blanch fullatge sempre remogut frondosos pollancre ombrejan. Derrera del temple de Júpiter Olímpich hi crex l' olivera; sas brancas son la corona del vencedor. Per tot arreu als esplendors del art s' hi barrejan 'ls encisos de la naturalesa brillant y dolça allí com no s' trove en cap mes indret de la Grecia. Las rialleras colladas que enrevoltan à Olympia están disposadas en amfiteatre com si fos per cridar festas y lluytas no sangnosas. Cada quatre anys, axis que la sagrada treva ha estat proclamada per tota la estensió del mon grech, hi comparex la multitud joyosa y enfestada. 'Ls artistes no mancan à la crida; ja arriba Zeuxis; un estol de sirvents ab vestiduras totas brodadas d' or l' acompanyan.

La Grecia del Nort, l' Peloponeso, l' Asia menor, las illas, Sicilia, la Italia meridional hi envian 'ls visitants à milers; la vall ahir silenciosa s' omple de moviment y de vida. Los combats d' atletas no tenen pas ocupats tots los dias; las ceremonias religiosas, las assentadas dessota de la tenda, las recitacions dels poetas y dels historiadors, encara dexan una estona lliure; allavoras, cap à veure las obras d' art esposadas de poch. 'Ls de Argos han construit un *tesor*; 'ls Atenienses han trames hermosas estàtuas; encara son mes richs los presents de Hieron tirà de Siracusa: Fidias ha acabat de fer son Júpiter, Policlethesha fet un atleta. Aquí hi brillan los dexebls de Praxiteles; mes enllà 'ls fills de Lysippus: escolas dóricas y escolas jónicas son comparadas entre ellas. Entre 'ls escultors de Egina, y 'ls de Sicyna, qui es 'l que guanya? y entre 'ls de Esparta y 'ls de Corinto? Los artistas de l' Asia menor, poden competir ab los de Grecia? Heus aquí las qüestions que preocupan als esperits ilustrats y de bon gust, que fan la opinió y que adjudican als artistes esta invisible corona que s' en diu la gloria. Cada generació, cada olimpiada, produhint novas obras, renova la atenció pública. La historia del art grech està tota ella escrita por estos bronzos y estos marbres, posats durant un grapat de segles 'ls uns al costat dels altres, fent que l' espectador de épocas mes posteriors pugua ab un sol colp d' ull abrassar los primers ensaigs del art, sos progressos, sa perfecció sas eczageracions, sa decadencia, en una paraula, l' conjunt imposador y per sempre mes incomparable, del geni grech. Ben cert que à ningú se li acudirà que una esposició com esta no sobrepuje als mes sumptuosos esforços del segle XIX.

S.

(Seguirá).

L' AYGUA.

A MON AMICH EN P. ALDAVERT.

La filosofia pagana es molt *divertida*. Zoroastre, fundador de la filosofia en lo Orient, senyala al foch com principi universal de 'ls cossos; y Tales, princep de 'ls sabis en Grecia, presenta l' *aygua*, com materia, causa primera de l' mon. La física rectifica ab aplausos als sabis, mes la tradició celebra l' aygua.

Aqueixa circula per totas parts: en las soletats de l' desert fa brollar los oasis, y en los palaus afalaga la encisada fantasia, herosejant los surtidors gemats; refresca lo front de elevadas montanyas, y banya los peus del turons, plens de verdura. Lo globo es un vaixell surant demunt las ayguas.

Admirable es l' armonia de la terra ab l' aygua! De ella n' ixen los elements vitals dels emparrats y fruiterars; per ella s' enlayran los arbres y las ramas; ella reverdeix las valls; cubreix de herbas los prats, y 'ns regala per ella sos perfums l' estimat llimoner. Si las flors la cantan, la antigüetat aixeca per son deu à Neptú, l' deu de las ayguas.

Y la tradició? Escolta sa veu. mes poderosa que la veu del geni, mes hermosa que la inspiració. Lo gran pare Elias, famós patriarcha, admira surtida de l' mar, en forma de arrebolat nubol, la Verge de l' amor, y funda sa religió junt al riu Tormes, y Ezequiel al peu de Còbar, religions que las diu David, arbre plantat en la corrent de las ayguas, comparant à sos fundadors à las colomas que s' retratan en l' aygua, diu Salomó.

Moisés sosté en lo desert als nostres pares. En lo temps de Abraham las ciutats de Pentapolis desapareixian baix lo llach Asphaltile, avuy *mar mort*; y en espresió de Job, dorman dins los mars. En lo mar Roix ofega lo Senyor als enemichs de l' poble d' Israel; y la Verge, diu lo Psalmista, es lo plàtano crescut ab marje de fresca font. Los reys son comparats als rius en lo sagrat text, y en aquest sentit escriu Habacuch: *Tallarà los rius de la terra*; y David afegeix: Deu ha dividit mos enemichs, com se divideixen las ayguas.

Encara mes. En l' exordi de l' temps son las ayguas carroça del Senyor; y de ellas surt lo Cel en figurat llenguatge de san Basili. Per ellas deslliura son poble de Faraó: ellas mos torcan de l' primer pecat, y cubreixen també la malícia de las maldats de 'ls homes en lo diluvi.

En lo Jordà comença son Evangeli lo Redemptor, escriu san Geroni; en Canahà obra ab ella son primer miracle: junt à ellas esculleix à sos deixeples, junt à la mateixa converteix à la Samaritana y parla de aygua de llágrimas al salvar à la Magdalena.

Volgué que fos ella materia de son primer Sagrament de sa lley; y en la célebre nit de la Cena, rentà ab ella los peus als apostols, servintse de ella per lo gran Sagrament de son amor. Al surtir l' aygua de son costat queda consumada la Redempció y junt à Tiberiades entrega à san Pere las claus de l' Cel.

Es digue, amich Pere, de un chant aqueix element?

FONRENAT.

LAS ESPOSALLAS DEL MORT.

LLEGENDA ALEMANYA

(ENRICH ZSCHOKKE.)

Fá mes de dos segles que tingué comens la famosa guerra dita dels trenta anys y que l' Elector palatí Frederick, encerclá sa testa ab la cobdiciada corona de Bohemia. Mes l' Emperador y l' Príncep palatí de Baviera prengueren armas y s' posaren al cap dels Catòlics de la Alemanya á fi de pendrelí aquella y en la horrorosa batalla del Mont-blanch, perdé l' Elector tot los seus estats y regne. La nova corregué com lo llamp de boca en boca per tota la Alemanya y en los Estats Catòlics, se feren grans festas per la cayguda del destronat rey, á qui com no mes ho fou per poch mesos, li traguieren per nom *lo rey de hivern*. Y fugí vers á Fraga, disfrassat y ab un sol home de servey per companyia.

Llavors lo mateix qu' ara, lo poble s' ocupava molt de las cosas polítiques y era també amich de lo nou y supersticiós, aixís es que la alegria que causá la cayguda del rey d' hivern, va esser per lo menys tan desordenada é impetuosa com la que en eix segle tingué lloch en la mateixa Alemanya, ab motiu de la cayguda del gran Napoleon.

Estavan un dia tres hermosas jovenetas assegudas parlant de lo dit rey, y eran las tres gentils y bellas y de una mateixa població de Herbeshiem, y tenian un nuvi cadescuna, lo qual feya que fossin molt amigues. Y l' una s' deya Verónica, y l'altra Francisca y última Jacoba,

—No se, deya la primera, com s' ha permés al rey dels heretjes fugir de la Alemanya; mentres viurá, viurá ab ell la heretjia de Lutero y l' mal per tot arren tindrà cabuda.

—Sí, respongué la Francisca, qui l' mati, de segur haurá mercé del Emperador, del Príncep palatí de Baviera, de tota la Iglesia y del Papa y fins del Cel.

—Oh! voldria que vingúes á la nostra ciutat, porque moriria per la mà de mon nuvi y tindria als menys un comtat per recompensa.

—Falta veureho, dix la Verónica, falta veure si ton nuvi voldria ferte comtesa, esperit no te pera la tal cosa; si fos lo meu, no tindria mes que mirarlo, desenvaynaria l' espasa y ab un moment deixaria á sos peus mort al rey d' hivern y quedaria pera mi l' comtat.

—Tan vos vanaglorieu las duas y de tots, lo mes valent es lo meu nuvi. Com á capitá ja ha guerreat y si li manés que llansás al gran Turch del seu tro, soch certa que á bossins me l' duria. No vos glorieu tant y tant.

Y veus aquí que mentres las tres jovenetas aixís lo comtat se disputavan, se sentí gran trepitj de cavalls per lo portal de la ciutat. Las tres vancorre de un cop á la finestra; feya una pluja horrorosa, l' aygua anava cayent per canals y teuladas y un furiós vent de tempestat la rebatia contra las parets y finestras.

—Valgam Deu! cridá Jacoba, los que son en camí en un temps com aquest de segur no viatjan per gust.

—Certament hi van per forsa, digué la Verónica.

—O per la seva mala conciencia, va dir la Francisca.

Se deturaren devant de la casa, á la porta del hostal de la Limasa del Llimach, tretze cavallers que tot depresa baixaren de cavall. Los dotze van restá prop de sos cavalls, mentres que l' tretzé, vestit de blanch, vá ficarse dins de l' hospital. Dessguida eixiren l' hostalé y sos criats, que portaren los cavalls á la estable, mentres los tretze entravan dins la casa. La gent s' havia arremolinat al carré devant lo portal, á pesar de la pluja, pera veure als forasters. Lo cavall mes hermós era l' del home vestit de blanch; era d' rassa espanyola, de una blancor extraordinaria y ricament guarnit.

—¡ Si fos lo rey d' hivern! esclamavan á un temps las tres jovenetas, retirantse de la finestra y mirantse l' una á l' altre.

Varen sentirse soroll de petjadas en los grahons de la escala y apareixeren los tres numis.

—Sabeu digué l' un que l' rey d' hivern es á la Ciutat?

—Seria una bona presa, digué l' segon.

—Ben-eert que s' hi veu cert espahordiment en lo dels vestits blanchs, va dir lo tercé.

A las tres noyas va agafá un estremeixement d' alegria, mútuament se miraren com si ab llurs solas miradas s' enrahonessen. Tot de cop s' estrenyeren las mans y esclamaren:

—¡ Sí, sí! las tres juntas y sens fer partions.

Y desseguida cada una d' ellas va dirigirse á son nuvi. Y Verónica digué al seu:

—Si mon nuvi deixa eixir al rey d' hivern, viu de nostras murallas, preferiré restar donzella tota ma vida que no pas casarme ab ell; aixís Deu m' ajudi y tots los seus sants.

Francisca digué al seu:

—Si lo meu nuvi deixa viure al rey d' hivern mes d' eixa nit, pot esperar las nostras nuviansas fins lo dia del judici: aixís m' ajudi Deu ab tota sa cort.

Y Jacoba va dirli:

—Feta á trossos espera sempre ma fé de nuvia, si l' amich del meu cor, sa espasa de guerra no m' dú tenyida ab la sanch de lo rey d' hivern.

Los tres nuvis s' estremiren, mes desseguida tornaren á cobrar fermansa al veure á las tres jovenetas, mes hermosas que may, dretas davant d' ells, esperant resposta. Cada un d' ells volgué esser lo primer en atestiguar son amor ab un acte heróich, aixís es que los tres juraren que l' rey d' hivern no veuria pas la nova eixida del sol.

Se despediren de sas nuvies, y ellas se quedaren á enrahonar de la gloria que anavan á conseguir los seus amants, de sa valor, de sa tendresa y en fi del comtat y del modo com se l' partirian. Los tres joves se avingueren entre sí, entraren á la posada, escoltaren als forasters, s' asseguraren enrahonant ab ells de quin era l' rey, y d' ahont dormiria. Coneixian tots los recons de la casa y s' quedaren enrahonat y bevent fins ben fosca nit.

Avans de clarejar, dotze dels forasters marxaren apresuradament, a pesar del vent y la pluja, y lo tretzé restá en lo llit, mort y banyat ab sa propia sanch. Ningú pogué dir qui era, mes l' hostaler, no parava

de dir y rahó tenia que no era pas lo rey d' hivern, pus que est com tothom sap, arribá felisment á Holanda y va viure encara molts anys.

Lo mort va esser soterrat aquell mateix dia, no en lo cementiri, en terra sagrada, entre 'ls catòlics, sino com un presumptu heretje, en lo corral ó femé; sens cants d' iglesia ni oracions.

Mentres tant las tres nuvies esperavan ab dalé que tornessin los seus amants pera dornarlos'hi son ben merescut premi; mes eils no vingueren.

Los enviaren á cercar per tos carrers y cassas, mes ningú los havia vist desde la mitja nit. Ni 'l hostale mateix ni sa dona, ni sos criats ni fillas sabian ahont eran, ni lo que s' havian fet.

Llavors las tres noyas ploravan que davan llástima, no paravan nit ni dia y amargament se penedian de la criminal ordre que á uns homes tant lleals y cavallers habian dada.

La gentil Jacoba sobre tot plorava secretament, perque havia estat la primera en dir davant de sas companyas lo desitj de que morís lo rey d' hivern.

Havian passat ja mes de dos dias després de la nit aquella, y finia ja lo ters, y ni las nuvies ni sos ansiosos pares sabian res de los tres joves.

En aixó trucaren á la porta de la casa de Jacoba, y entrá un home de galant aspecte, lo quin vademanar per veure á la joveneta, que estaria plorant al costat de son pare y sa mare. L' estranger los hi portá una carta que un jove li havia dat en lo camí y á n'el qual havia promés ferne entrega. ¡Oh! ¡quina va esser la alegria de Jacoba! La carta era del seu nuvi.

Quasi era de nit, portá tot depressa duas llums pera llegir la carta y podé veure millor al estranger que la duya. Era aquest de trenta anys, alt, begut de carns, vestit tot de negre y al us del temps, portava lo barret ab una ploma negre caiguda que 'l voltava y damunt sas espatllas una capa de bellut també del mateix color; del seu costat penjava una espasa ab guarnició d' or y adornada ab pedras preciosas y en los dits hi duya anells de alt y prehuat valor. Mes la sua cara, qu' era de faccions regulars y nobles, semblava tota esgroguehida y amoratada, contribuint lo seu fúnebre traje á ferlo semblar mes palit encara. S' assegué y lo pare á la claror de la llum, llegí la carta que deya aixís:

«Estimada amiga: queda per sempre mes trencada ma paraula de nuviatge. Me 'n vaig á la guerra de Bohemia y cercaré nuvia que no demani jamay á n' al seu aymador una espasa ab sanch tenyida. Te tor-
no ton anell.»

Y 'n caigué un de la carta.

Quant Jacoba senti llegir aixó perdé sas forsas, plorá de nou y malehí mil voltas á lo seu deslleal aymador. Sos pares la consolaren y 'l foraster digué eixas paraulas:

—Si'hagués sapigut que havia de donarvos tanta pena l' encarrech que 'm feu lo tal jove, li hauria donat, tant cert com só lo Comte de las Tombas, m' abrassada de san Joan, ab la meua bona espasa. Minveu lo vostre plant, hermosa joveneta, una sola llágrima vostra ha de apagar lo foch de vostre amor.

Mes Jacoba no parava may de plorar. Lo comte per fi prengué comiat y demaná llicencia per anar á visitar al següent dia á la hermosa afligida.

Va complir sa paraula y hi va anar. Jacoba s' estava tota sola y ell li digué:

—En tota eixa nit no so pogut dormir, pensant sempre ab la vostra bellessa y las vostras llágrimas: deuriau sonriurem pera tornar lo color á las mevas blancas galdas, que 'l insomni ha fet desapareixe.

—Com puch sonriure? digué Jacoba, ¿no m' ha tornat lo deslleal lo meu anell y ha fet trossos lo cor meu?

Lo comte prengué l' anell y lo va llensar per la finestra.—¡Lluny de vos eix anell fatal! ¡Ab quin gust lo cambiaria per un altre mes hermos! y trayentne de los seus dits un dels mes brillants; lo va posar devant d' ella en la taula dihent: ¡Ab quan de goig us lo donaria ab tots eixos altres, cadescun dels quals ne val tot un comtat sencer.

Jacob a se torná roja y rebujá lo prehuat anell.

—No sigau tan cruel, va dirli 'l comte; perque ara que 'us so vista ja may mes podré olvidarvos. Lo vostre nuvi os ha desdenyat, desdenvaulo vos á ell, la venjansa es grata al cor; jo ma vida y mon comtat poso á los vostres peus.

T. DE B.

(Seguirá).

NOVAS.

S' ha publicat á Madrit recullida per l' intel·ligent bibliógrafo Sr. Tarco del Valle, una colecció de documents inèdits pera la historia de las bellas arts á Espanya que recomaném als aficionats á estudis arqueològichs. Entre altres s' hi compren lo diccionari del Pare Arqués Jover, que te per nosaltres una especial importancia per la de las novas que dona sobre molts dels pintors valencians.

Y á propòsit d' aixó, encara que no vinga molt á tom, ¿quin dia será que podrém veure desenterradas tantas preciositats de totas menas com s' enclouhen en las bibliotecas públicas y privadas de la nostra Terra, escrites en sa llengua y á ella referents? Quasi, quasi ja fora hora de que poguessem veure realisadas las esperansas que 'l nostre catalanisme 'ns feya abrigar, y que si aquest no fos tant de bona fè, ja 'ns decidiriam á perdre.

Lo dia 21 del mes passat tingué lloch á bordo de la Numancia, fondejada á dins mateix del port á pesar de son gran calat, la solemne cerimonia de la colocació de la planxa d' argent, que l' Ajuntament de Barcelona en nom de la Ciutat, estatuí dedicar á la memoria del insigne almirall en Casto Mendez Núñez, comandant que era d' aquella magnífica fragata, quant ab tant bon eczit feu la travesia del Atlántich, que encara cap barco acorassat havia gosat á fer. Si acte hi ha, dut á cap per la nostra Corporació Municipal, que respongue al unánim sentiment de tots sos representats, es aquest, y es que també no mes que En Mendez Núñez ha estat prou pera acallar las mesquinas passions de partits, avergonyidas devant d' una veritable grandesa y pera captarse una admiració universal.

Barcelona, al esser la primera ciutat d' Espanya

que dedica 'l tribut degut al mérit y á la valiosa entesa d' un dels pochs grans homens, per no dir l' únich, que ha tingut la Espanya d' avuy, no fames que esser conseqüent ab sas tradicions de una de las primeras ciutats marítimes de la edat mitja y d' empori actual del comerç, que l' il·lustre fill de Galícia defensá tant brillantment en remotas platxas.

Esperavam que no faltaria concurrència als concerts matutinals que la Societat coral d' Euterpe ha tornat á inaugurar en los jardins del Tívoli, mes no 'ns pensavam que n'hi anés tanta com n'hi ha anat y sobretot com la del endemà de S. Joan, y axó que 'l temps no estava gens segur y que, al cap de poca estona d' esser comensat se va posar á ploure. Los aplausos tributats á las pessas catalanas, que són las que predominan en estos concerts, algunas de las quals han d' esser repetidas cada vegada, 'ns prova que 'l públich no te tant desfavorables disposicions, com alguns suposan, per la música inspirada en los modelos populars de la nostra Terra, y que no negaria son favor als compositors catalans, que vencent cert rezel y apatía egoista, esmersessen llur enginy en obras d' una mica mes d' importancia, basadas en aquelles fonts y entressen de ple en la senda, tant poch trillada, de la música catalana. Tant de bo que 's probés.

La direcció y eczecció de totas las pessas que forman part d' estos concerts, bonas; per una y altra felicitém al Sr. Clavé y á tots los que hi prenen part en general, esperant fundadament que no será esta la última vegada de ferho.

Entre las obras que 's proposa posar en escena la companyia del Sr. Mayeroni en la nova série de funcions que está fent en esta Capital n' havem vist anunciadas duas, qual acció passa á Catalunya, *I Catalani*, y *Il Contadino del Ter*, feta la primera per un il·lustrat literat Barceloní. Esperem poderlas aplaudir, creyent que no serán tant dolentas, no retirém la paraula, com algunas de las que 'ns ha fet conexe fins ara.

Segons noticias, están molt adelantats 'ls travalls pera la publicació d' un setmanari catalá, de literatura, que 's proposan fer alguns joves, entusiastas catalanistas. LA RENAXENSA aproba coralment esta ideya, y ja li tarda la hora de dar la benvinguda á sa germana, nou campió que ve al palanch de la premsa á bornar llansas en favor de la nostra benvolguda llengua, duhent en son escut la divisa de *A Catalunya catalans* que es la nostra matexa y la de tots los que conresan 'l camp de la literatura catalana. Que 'ns digan nostres adversaris si 's mata axís com axís un renaxement, que á pesar de las circumstancias críticas que a travéssem, y que fan que no s' estiga gayre per estudis d' esta mena, dona provas d' una vitalitat relativament mes robusta que algunas altrás literaturas ja fetas y que no 's trovan, ni de molt, en lo nostre cas.

L' Associació propagadora de la primera edició del Quixot reproduhida per la foto-tipografia, desitxant que la reproducció d' esta obra sia commemorada ab

una medalla digna de tal empresa, ha overt un concurs baix las condicions següents pera la eczecció de la dita medalla:

1.ª Lo dibuix de la medalla deu enclourers en un cercle de cinquanta milímetros de diàmetre, ab la testa de Cervantes ó una agrupació simbòlica de son clar giny, á elecció del artista, ó bé l' alegoria dell homenatge que li tributan la *Fotografia* unida á l' *Estampa* reproduhint sa escampada obra, després de 266 anys. Lo dibuix sols se refereix al anvers de la medalla y contindrà esta inscripció: *Al immortal Cervantes la Asociacion propagadora de la primera edicion del Quijote*.

2.ª Los dibuxos serán grabats en fusta sens lo nom del autor, se publicarán en los periòdichs il·lustrats y 's repartirán entre 'ls senyors subscriptors á l' obra, á fi de que manifesten quin mereix llur preferencia, pera procedir al grabat del motillo.

3.ª L' autor del dibuix elegit rebrá, com á recompensa honorífica, un eczemplar de la reproducció *Foto-tipográfica* del Quixot y 's mencionará son nom en la portada de dita obra.

4.ª Los dibuxos deurán remetrers á la secretaria de l' Associació (carrer de las Huertas, n.º 40, primer pis) avans del primer de Setembre pròxim, baix plech que 'n continga un altre de clòs ab lo nom del autor.

Sobre nostre gloriós é històrich monastir de Montserrat hi ha un article en lo número 726 del CASABEL, qué per lo curiós y pot ser encara mes per lo estrany de que per aquelles terras s' ocupen en bé de nosaltres ó nostres monuments, nos atrevím á recomenar á nostres lectors.

Ab molt de gust assistirem al exámen de cegos y muts dirigits por lo reputat professor Sr. Carreras. Tots los que 's presentaren, van demostrar molta disposició per l' art musical y especialment lo cego Sr. Mestres que tocá unas valentas variacions de flauta, compostas per ell mateix, en las que doná una prova de lo difícil que ja te vensut y de que li manca molt poch per poderse posar al nivell dels primers flautistas.

Felicitém á tots en general y en particular á nostre amic lo senyor Carreras per lo bon zel que te en millorar la trista sort de sos dexeables.

Hem tingut ocasió de sentir la música de la sarsuela que ab lo titol de *L' herba del mal d' amor* ha acabat En Felip Saleta. Lo Sr. Salvi ha sabut interpretar molt bé las diferents situacions de dita obreta y, lo que fins ara pochs han fet, ha donat á sas melodias aquell caràcter típic que tant resplandeix en las cançons populars.

Felicitem de cor al jove compositor, aconsellantli que no dexe de sas mans una lira que á son primer acort ha donat una obra que plaurá sens dupte á tots los que vulgan veure en las sarsuelas catalanas lo que hi deu haver realment, ço es: música catalana.

Dignes son de véuerers per llurs nombrosos y escelents grabats y pól bon teest literari, los números XVII y XVIII de LA ILUSTRACION ESPAÑOLA Y AMERICANA. Una revista general, per lo marquès de Valle-Alegre; un curiós article històrich-arqueològich del comte de Fabraquer, sobre la popular esglesia del Buen Suceso de Madrid; un altre de crítich-literari del senyor Hue-lín, y d'altres agradables é instructius, constituexen la secció literaria del primer.

La part artística d'est conté vint y quatre grabats, representant la inauguració del transvia á Madrid; lo pobre cech, dibuix notable del senyor Ortego; la casa de Mr. Thiers, avans y après de la sublevació dels Rotxs; los retratos dels principals membres de la Commune; la capella espiatoria de Luis XVI: l'enrunament del Ministeri d'Hisenda; la profanació y saquetx de l'esglesia de sant Felip; un crudel episodi ocorregut en una de las barricadas; lo retrato del doctor metxe Letamendi, notable per sos serveys á Barcelona durant la epidemia, y altres de tant ó mes interés d'actualitat que 'ls ja mencionats.

En lo segon s'hi reparteix un *Suplement* de vuyt planas, de manera que son vint y quatre las que 'l componen, plenas de interessants hrabats d'actualitat y bon teest literari.

Lo retrato del emperador del Brasil, lo fusellament del arquebisbe de Paris, y diferents epissodis dels darrers successos en la capital de Fransa ocorreguts; lo concert instrumental efectuat en lo Palau reyal; l'Esposició internacional de Lóndres á 1871; una plana de bonicas caricaturas, per Ortego; una hermosa vista general de Santiago de Cuba, y altres semblants, que no poden esser de mes actualitat; y en la part literaria, hi figuran articles dels senyors Simonet, Tubino, Diaz Carmona, Canella y Secades, Martinez Pedrosa, Hernandez Sanahuja, Blasco, y d'altres escriptors ben coneguts.

LA ILUSTRACION ESPAÑOLA Y AMERICANA correspon dignament als favors que li dispensa 'l públich intelligent y de bon gust.

Alguns diaris d'esta capital han parlat del projecte que varias de las personas que intervingueren en los sumtuosos festetxs celebrats pera commemorar lo XXV aniversari del Sant Pare Pio IX, han iniciat, d'arbitrar recursos pera portar á cap completament la tant desitxada restauració de nostra Esglesia Catedral. Fins ara no hem vist que s'hage anunciat oficialment res sobre dit assumpto, que es de tanta importancia pera 'ls aymants de las arts y del bon nom de l'illustrada Barcelona; si be particularment tenim noticia de que fins al present no s'ha abandonat. Sia com sia, LA RENAXENSA no pot menys, sens faltar á esos propositos, que recordar á las personas qu'han tingut tan illoable pensament, procuren portarlo avant ara que, haventse ja parlat d'ell, te en son favor pre-disposada molta part del públich barceloní, que no pot dexas d'interessarse tant en l'embelliment interior de la prehuada joya artística qu' honra á la Ciutat Comtal, com en la perspectiva de poder un jorn contemplar axecada la bellísima fatxada, quals plans los modestos é inspirats arquitectes que hi treballaren en los últims anys de sa construcció nos lle-

garen; considerant axí mateix inútil espressar esta Redacció, lo gust ab que en aqueli cas oferiria, com desd' ara ofereix las columnas del periódich á la Comissió que encarregada estigués de realisar tant digne obra, y l'afany ab que cooperaria, ab tot lo que á una publicació d'esta naturalesa li es dable, á veure totalment restaurada la hermosa basilica barcelonesa.

Ab molt de plaher hem llegit l'article «Estranjerrismo catalan» insert en lo núm. 48 de la Revista «Fomento de la produccion nacional» per quant en éll se fa una atinada defensa dels interessos provincials, y se'ns mostran una volta mes las fondas arrels que de dia en dia va passant lo senticent catalanista entre totas las classes socials y en tots los terrenos.

Ha aparegut en las principals llibrerias la quarta edició de la popular obra d'en Pitarra «L'esquella de la torratxa» que es de 16.000 eczemplars.

Tenim entés, que s'farán altres edicions de las demés obras agotadas pertanyents á la colecció en que aquella ocupa 'l primer lloch.

En l'article «Bibliografia» insert en lo número passat, apart d'alguna errada d'imprenta de poca importancia, lo titol de la obra y nom del autor deu llegirse axís: «Prouvença par Octavien Bringuier.»

Está á punt de veurer la llum pública en esta capital un volum escrit en catalá, titolat «Barcelona á vista de corp.»

Molt nos complau lo veurer com l'us de nostra hermosa parla s'esten per tot, y com en tots los géneros de literatara s'comensa á sentir la necessitat de espressarse cada hu en son natiu llenguatge.

Si no fos ofendrels, pregariam á certa part del públich qu'assisteix á las funcions del Tivoli, que guardessen un xich mes de respecte á las demés personas que, pagant com ells, se reunexen en aquell lloch pera veurer y sentir las obras s'posan en escena, guardant un xich mes de silenci y no promovent escándols com lo del dimecres passat.

Si es que no 'ls agrada la funció catalana, vajan á altres teatres, als *bufos* per eczemple, y allí es fácil que troben lo que será mes de son grat; y dihem si no 'ls agrada la funció catalana, perque observarem que la major part dels promovedors de tal avalot éran oficials del eczeccit espanyol, y d'alguns d'ells ohírem tals conversas que... val mes no referir.

RECLAMS.

LA ESQUELLA DE LA TORTATXA, gatada en dos actes y en vers, de Don Serafi Pitarra. Los eczemplars de la quarta edició d'esta obra, se venen á 1 ral en la llibreria de N' Eudalt Puig, plassa Nova.

Lo secretari de la Redacció, JOSEPH THOMAS.

Estampa CATALANA, Petritxol, núm. 6.